

Rutebilhistorisk Forening

- Hovedstyret

Innspill fra Rutebilhistorisk Forening – ny melding om kulturminnepolitikken

- Deler av innspillet gjengitt under innspillsmøte i Førde, 8. januar 2019

«DET RULLENDE KULTURVERN»

1) Rutebilhistorie = fartøyvern på land

Fartøyvernet i Norge er ei sterk kulturminnehistorie. Godt arbeid blir lagt ned her, og kulturminnemidler blir fordelt langs vår lange kyst. Fartøyvernssenter har blitt kraftsentre for den sjøverts kulturminnepolitikken, og for fartøyrelatert handverkstradisjon og småindustri kysten rundt.

Rutebilhistorisk Forening (RHF) driver tilsvarende virksomhet med rutebilmateriell som har gått i offentlig tjeneste over hele landet. Rutebilen var med og bygde det moderne Norge, vi fant den på øyer og i enden av fjorden i samband med skipsanløp, ved nesten hver togstasjon som forlenging av togruter, og som sjølstendig offentlig transportmiddel over det ganske land. **RHF finner det rimelig at også landverts kommunikasjonsmidler får sin plass innen kulturminnepolitikken – både når det gjelder ansvarlig fagdepartement og økonomiske midler.**

2) Rutebilen er både samferdsels- og industrihistorie

Gjennom å bevare et utvalg av ulike typer kjøretøy, sikrer RHF også historikken fra ei anna tidligere stor industriell næring over hele landet – de langt over 250 små og store bedriftene som dreiv karosseri- og påbyggervirksomhet av alle typer. Over hele landet ble det i fra enkle bygdesmier til Nordens største påbyggerbedrift bygt karosserier på kjøretøy. I dag er rutebilnæringa prega av få og store - tildels utenlandske – aktører, som ikke har særlig fokus på rutebilens plass i den norske kulturhistoria. Innen påbyggernæringa er det kun et fåtall lastebilpåbyggere igjen – ingen bygger buss i Norge i dag. Byggemåter med manuelt platearbeid, f.eks. tovegs forming av metallplater med «engelsk hjul», innsetting av vindusruter i gummipakninger, dette er eksempel på håndverk som vi må sikre kompetanseformidling av til nye generasjoner. RHF har kompetansen i sin medlemsmasse, enn så lenge.

Å sikre rullende, tekniske kulturminner, og arbeids-/produksjonsmåter, fra de store og landsomfattende næringene rutebildrift og vognpåbygging, er ei utfordring som RHF svært gjerne vil fortsette å jobbe med!

Til restaureringsprosjekter, samt mer systematisk formidling av historie og fagkunnskap trengs det bistand fra offentlig hold, både med tanke på konservering, kompetanseoverføring, og finansiering.

3) Manglende kjøretøyhistorisk kompetanse hos bevilgende og kulturfaglige myndigheter

Dersom våre medlemmer eller lokalavdelinger søker prosjektstøtte til vognrestaurering hos f.eks. fylkeskommunale myndigheter, finner en skjemaer som spør etter mastehøgde, type takdekke, antall ildsteder, o.l. Både for bygninger og fartøy synes det å være god kompetanse innen offentlig forvaltning. For rullende, motoriserte kulturminner synes den historiske kompetansen innen forvaltningen å være så å si fraværende.

Historisk kompetanse for alle rullende kulturminner finnes likevel i samfunnet – gjerne tilknyttet de historiske foreningsmiljøer rundt tog/jernbane, luftfart, og kjøretøy i offentlig tjeneste. **Bevilgende og faglige myndigheter må knytte til seg nødvendig kompetanse for å få kunnskap til å gjøre riktige disponeringer og sikre historikk og objekter fra disse viktige samfunnsfunksjonene!**

4) «Tak over hodet»-problematikk

Flytende kulturminner er av stor verdi for Norge sin historiske identitet. Men det er også andre bevegelige kulturminner som har hatt stor samfunnsmessig betydning i landet vårt: Fly, tog og kjøretøy i offentlig tjeneste fortjener å bli tatt med når vår nasjonale historie skal sikres. Luftfart og jernbane har egne muséer, men når det gjelder nyttekjøretøy i offentlig tjeneste for landet vårt, er status mye dårligere. Kun i hovedstadsområdet blir det drevet noe rutebilhistorisk formidling gjennom Vognhall 5. Det nye kjøretøymuséet ved Norsk Vegmuseum blir bare et lite pluss for *denne* delen av norsk samferdselshistorie.

Samferdselssektoren står reelt i fare for å bli historielaus utenom sjøfartshistorie, når historikk og kulturminneobjekter går tapt pga. manglende restaurering, formidling, eller manglende sted for forsvarlig oppbevaring.

Veger fra ulike tidsepoker blir på en god måte tatt vare på gjennom Statens vegvesens historiske virksomhet, men særlig kjøretøy i offentlig tjeneste, som brukte og vedlikeholdt disse historiske vegene, bør også bli ivarettatt for ettertida. RHF gjør gjerne en del av den dugnaden, men vi må ha hjelp!

5) Momskompensasjon og grunnstøtte

Moms-kompensasjonsmidler for frivillige organisasjoner er et godt, offentlig grep, som gjør det noe lettere for oss som pøser dugnadskapital og private midler inn i arbeidet med kulturminnevern. **Vi må likevel få advare mot at denne ordninga blir til ei sovepute: Det gjelder både fravær av, eller liten reell økning i, statlig grunnstøtte for mange frivillige kulturvernorganisasjoner.** Til å dekke dette behovet er moms-midlene et altfor avgrensa verktøy. Ved søknader om statlig grunnstøtte, har vi ved et par anledninger fått tilbakemelding om at Kulturrådet ber oss om ikke å søke flere ganger, da de mener at vår virksomhet ikke ligger innenfor de mandater de har for tildeling av kulturmidler.

Også vi som jobber med tekniske - og endatil rullende - kulturminner, og samfunnshistorie knyttet til disse kulturminnene, gjør en viktig jobb for kulturminnevernet i landet vårt. **RHF mener å være høyst berettiget til å kunne bli tildelt grunnstøtte til vår virksomhet, både ut fra god organisasjonsstruktur og godt faglig nivå på vårt kulturminnearbeid innen teknisk restaurering og innen dokumentasjonsarbeid! Vårt fagområde er ikke «smalt»; de aller fleste i Norge har et forhold til rutebilen og rutebildrift som en viktig del av samfunnets infrastruktur!**

6) Tilgang til Kulturminnefondet for historiske kjøretøy i offentlig tjeneste

Det viktigste og avgjørende tiltak i kulturminnepolitikken for RHF, er at **Kulturminnefondet blir åpna for tildeling til kjøretøy og andre rullende samferdselsobjekt som har gått i offentlig tjeneste!** Tidligere riksantikvar Jørn Holme brukte sjøl denne formuleringa som tilnærming til ei begrensa utviding av porteføljen for fondet. På denne måten vil det bli lettere for private/frivillige dugnadsprosjekt å kunne iverksette og fullføre restaurering og bevaring av viktige objekt. Innen kjøretøysektoren vil da historiske rutebiler, brannbiler, sykebiler, brøytebiler, drosjer og andre offentlig tjenestegjørende vogner kunne søke støtte fra fondet.

Vår lokalavdeling på Sunnmøre fikk for noen år siden muligheten til å kjøpe det gamle rutebilanlegget fra Ellingsøy Ferje og Billag på Ellingsøya utenfor Ålesund. De etablerte Rutebilhistorisk Senter EFB, der de har verksted og utstillingsarealer for rutebilhistoriske kjøretøy og annet materiell. **Selv om dette anlegget i seg selv har en historisk verdi som teknisk kulturminne, får det mindre verdi dersom det ikke inneholder kjøretøyer. Da blir det svært paradoksalt at RHF Sunnmøre fikk et godt og kjærkomment prosjekttilskudd til bygget fra Kulturminnefondet ved første forsøk, mens de objektene bygningen i utgangspunktet er bygt for – de historiske rutebilene – ikke har mulighet for ei eneste krone i tildeling fra fondet. Dette må det bli endring på, enten det har med finansiering av fondet, eller statutter, å gjøre!**

7) Verneplan

RHF har under arbeid en verneplan for norske, rutebilhistoriske kjøretøy, som tar utgangspunkt i representasjon av ulike tidsepoker fra den første rutebil fra 1908, ulike påbyggingstyper/karosserivarianter/-produsenter, samt regionale og lokale tilnærminger m.h.t. historikk og representasjon fra ulike typer rutebilselskaper. Her har det vært stor forskjell i driftsformer, volum, praktiske løsninger, vognutforming, og ruteproduksjon. Også tidstypiske rekvisitter som billetteringsutstyr, rutehefter, uniformering, logistiske hjelpemidler, er det viktig å få bevart for et historisk totalbilde fra rutebildrifta i Norge gjennom den motoriserte tidsalder.

8) Miljøsoner og unntaksregler

Alle tekniske kulturminner holdes best i hevd gjennom forsiktig bruk. Så også med historiske rutebiler. Særlig passer de rullende kulturminnene inn i kulturarrangementer i bygd og by, gjerne sammen med historiske fartøy ved kaier og havner. Når historiske kjøretøy med eldre forbrenningsmotorer blir utestengt fra områder med miljøsoner, etterlyser RHF klare, nasjonale og generelle unntaksregler for historiske kjøretøy.

9) Manglende fagdepartemental tilknytning

Rutebilhistorisk Forening, og flere andre kulturvernorganisasjoner, har fortsatt ikke noe definert fagdepartement, og må ofte kommunisere samme budskap mot minst 3 mottakere (kultur, miljø og samferdsel). **Vår «kasteball-status» må forsvinne, og det må på departementalt nivå bli enighet om hvordan en skal forholde seg til «Det rullende kulturvern» i Norge!** På dette området er det betydelig forsinkelse i forhold til rutetida, så det haster å finne løsninger for våre utfordringer!

Fra Samferdselsdepartementet har vi mottatt stor anerkjennelse for det arbeidet vi gjør, men blir henvist til å samarbeide med lokale og regionale museums miljøer. I noen grad er dette mulig når det gjelder bygninger, men for kjøretøy er dette vanskelig å få til, ut fra at våre rullende objekter er plass- og kostnadskrevende, og at det finnes lite kompetanse på kjøretøyhistorie hos regionale muséer. **Enten må RHF og tilsvarende organisasjoner for andre rullende kulturminner – gjennom bl.a. grunnstøtte og prosjektmidler – bli satt bedre i stand til å håndtere det historiske ansvaret vi har, eller så må fagkompetansen for, og anerkjennelsen av, rullende, motoriserte kulturminner bli betydelig styrket i alle ledd i kulturforvaltningen i Norge.**

Rutebilhistorisk Forening vil med dette takke for muligheten til å bli hørt i forbindelse med arbeidet med stortingsmelding om kulturminnepolitikken. Vi viser også til vedlagte presentasjon av RHF, vist under innspillsmøte i Førde, 8. januar 2019. Dersom det er ønskelig å bruke illustrasjoner herfra i det videre arbeid med meldingen, så er det i orden fra vår side. Om det ønskes bedre oppløsning på fotoene, eller flere illustrasjoner fra vår del av kulturminnefloraen, så står vi med glede til tjeneste!

Vi ønsker lykke til med arbeidet for en enda bedre kulturminnepolitikk!

Med optimistisk hilsen
RUTEBILHISTORISK FORENING

Kåre Karlsen
leder – RHF hovedstyret
kaa-ed@online.no

Ola A. Rangsæter
sekretær – RHF hovedstyret
olarang@gmail.com

Rutebilhistorisk Forening
Postboks 127
6101 VOLDAL

Org.nr. 979 726 090

Medlem av Norges kulturvernforbund

www.rhf.no

